

CAMIŞ MƏHSULLARI XƏRCƏNGİ MÜALİCƏ EDİR

Camış məhsullarının insan sağlamlığına təsiri və bu baxımdan heyvandarlığın digər sahələri ilə bağlı bəzi problemlər haqqında

Əyyub BƏŞİROV, Azərbaycan Heyvandarlar Assosiasiyasının prezidenti, Rusiya Beynəlxalq Keyfiyyət Problemləri Akademiyasının həqiqi üzvü, akademik

Fiziki cəhətdən sağlam insan daha sağlam düşüncəyə, daha möhkəm əqidəyə sahibdir. Fikrimizi atalarımızın bir sözü də təsdiqləyir. Sağlam bədəndə sağlam ruh olar.

İnsan övladı ta qədimdən öz sağlamlığını qorumaq, onu möhkəmlətmək üçün müxtəlif yollar, vasitələr axtarıb, düşünüb, tapıb. O, bunların bir tərəfini fiziki hərəkətlərdə görübsə, digər tərəflərini təbiətdə, flora və faunada, özünün yetişdirmiş olduğu heyvanlarda arayıb.

Bu mənada, doğrudan da, heyvandarlıq sahəsi təbabətin, tibb elminin diqqətini çox çəkib. Çox saylı elmi araşdırmalar, dəyərli nəticələr əldə edilib. Bu günün özündə də elmi tədqiqatlar davam etdirilir.

Elmi qənaətlər sübut edir ki, ali məməli heyvanların orqanizmi fizioloji cəhətdən insan orqanizminə çox yaxındır. Bu səbəbdən də heyvanlar üzərində aparılan elmi-tədqiqatların nəticələri, bunların insan orqanizminə tətbiqinə, insan sağlamlığının qorunmasına, onun müalicəsinə geniş imkanlar yaradır.

Heyvanlar üzərində təcrübələr apardığım zaman həmişə düşünmüşəm ki, necə edirəm ki, heyvan tam sağlam olsun və ondan sağlam bala, eləcə də, sağlam, ekoloji təmiz, bioloji qiymətli qida əldə edə bilək. Buna nail olmuşam da. Həm də belə qənaətə gəlmişəm ki, heyvanın sağlamlığı üçün ən əsas amil bioloji qiymətli yemlə qidalanmadır. Bu amil eyni zamanda insan üçün də vacibdir. Digər amil isə təmiz hava və təmiz havada hərəkətdir. Ümumiyyətlə, canlı məxluq təbiətə yaxın olmalıdır.

Hər bir canlı təbiətin meyvəsidir. Gərək o, təbiətin qoynunda ola ki, onun istisindən, soyuğundan, küləyindən, dağından, çəmənindən, yağışından, qarından bəhrələnə bilsin. Bütün bunlar insana ruh verən amillərdir. "Abu, atəş, badu, xak" - yəni su, od, hava, torpaq. İnsan və heyvan bu dörd ünsürdən, Allah tərəfindən xəlc edilib. İnsana uzun ömür, xoşbəxt həyat bəxş edən onu yaşadan bir də Allaha inamıdır. Allahın şah əsəri isə insandır. Ulu Tanrı ona öz əqlindən, məhəbbətindən pay da vermişdir. Əgər insanda böyük məhəbbət hissi varsa, o, bu dünyada cənnəti görəcək. İnsan öz ətrafında özünə mikroiklim yaratmalıdır ki, bu onun sağlamlığına xidmət etsin. Cənnət nədir? Sular axır, ağaclar çiçəkləyir, meyvələr yetişir, bülbüllər oxuyur, hurilər qulluq edirlər. İnsanın özü də cənnəti bu dünyada yarada bilər.

Mən harada olmuşamsa, ağac əkib, bağ salmışam. Əfqanıstanda "Dostluq parkı" yaratmışdım. Gəncədə saldığım bağda ağaclar barlarının ağırlığından başlarını yerə əyirdi.

Mərdəkanda - həyatımda əkdiyim 20 yaşlı tut ağaclarının yüz illik ağaclara bənzəri var. Hər nəvəmin adına bir tut ağacı əkmışəm.

Bu mənada insan həmişə çalışmalıdır ki, ətraf mühit, təbiət, ekoloji durum təmiz, əlverişli, cənnət timsallı olsun.

Məni həmişə bir məsələ, düşündürüb. Azərbaycanın indiki ekoloji mühitində sağlam heyvan yetişdirib, sağlam qida əldə edib insanların istifadəsinə vermək. Elə bütün həyatımı da bu məsələyə həsr etmişəm.

Çox təəssüf ki, bununla bağlı arzularımın, istəklərimin çoxunu müəyyən səbəblərdən gerçəkləşdirə bilməmişəm.

Xaricdə isə mənim məsləhətlərimdən bəhrələnərək özləri üçün nələr yaratmayıblar?! Hazırladığım texnologiyalardan istifadə edərək milyonlara sahib olublar. Öz ölkələrinin heyvandarlığında möcüzələr yaradıblar. Bolqarıstan, İtaliya, Fransa, Əlcəzair, Hindistan, Əfqanıstan, Çili kimi bir çox ölkələr bu günün özündə də həmin texnologiyalardan bəhrələnilirlər. Bizdə isə...

Yer kürəsinin heç yerində olmayan ekoloji mühit Azərbaycanda mövcuddur. Bu da imkan verir ki, yüksək keyfiyyətli qida məhsullarından istifadə etməklə bioloji cəhətdən çox keyfiyyətli heyvanlar yetişdirək. Məsələn, elə camışı götürək. Mən onu yer kürəsinin qara mirvarisi adlandırmışam. Camış elə bir heyvandır ki, onun məhsulları ekoloji təmiz olmaqla, bioloji cəhətdən də çox qiymətlidir. Bədənə qan, can, sağlamlıq verir. Camışın məhsullarından daim istifadə edən insanlar çox enerjili, güclü olurlar. Yüksək enerji, sağlamlıq səbəbindən beyin də saat kimi işləyir.

Elə özümüzdən götürürəm. Biz uşaqlıqdan ailədə camış məhsulları ilə qidalanıyıq. Kəndimiz də, Neftçala rayonunun Xolqarabucaq kəndi bir vaxtlar Camışçılar adlandırılıb.

Camış çox qəribə, çox xeyirxah heyvandır. Bin-bərəkət dağarcığıdır desəm, yanlışmaram. Həmişə kasıblara, hər şeyini itirmiş insanlara kömək durur. Öz məhsulları, ağırtısı, əti ilə ona çörək qazandırır, Tanrının verdiyi ruzusun artırır. İnsandan isə heç nə istəmir. Camış özünə lazım olanları təbiətdən alır.

Azərbaycanda qamışlıqlarla və kol-kosluqlarla zəngin ərazilər çoxdur. Bu da camışçılığın inkişafı üçün ən vacib şərtidir, amildir. Vaxtı ilə Qafqazda, əsasən də Azərbaycanda (85 faizdən çoxu - red) milyondan artıq camış saxlanılırdı. İndi isə 300 min başa qədər camış var. Bu rəqəmi yenidən milyona çatdırmaq olar. Bunun da hesabına Azərbaycan əhalisini ekoloji təmiz, bioloji qiymətli yağ, süd, qaymaq, qatıq, pendir, ət məhsulları ilə təmin etmək olar. Camış ətində dəmir və fosfor həddindən artıq çox olduğundan birbaşə qana müsbət təsir göstərir. Çox vaxt mənə sual verirlər ki, camış əti nə üçün bərk olur? Əvvəla onu deyim ki, bu ətin qiyməti də elə bundadır. Tərkibindəki dəmirin çoxluğu ona möhkəmlik verir.

Camış ətinin lifləri arasında, başqa heyvanlarda olduğu kimi, piy qatı görməzsiniz. Camış ətində xolestrin də yoxdur. Camış radiasiyaya çox davamlıdır.

Camış südündə digər südlərə nisbətən qida kimi daha qiymətli və bütövlükdə təbii tərkibə malikdir. Camış südündə bütün (təmiz) vitamin A-dır. İnek südündə karotindir. İnsan qara ciyərində saatlarla işləmək lazım gəlir ki, həmin karotini vitamin A-ya çevirsin.

Vitamin A isə sağlamlığın əsasıdır. Vitamin A qara ciyərdən qana keçir. Artıq isə ehtiyat kimi qara ciyerdə qalır. Bu vitamin gözü işıqlandırır, enerjini artırır, sağlamlaşdırır.

Camış südünün yağlılıq faizi inəyinkindən iki-üç dəfə artıqdır. Camışın südünün yağlılığı 8-12, inəyininki isə 2,8 - 3,8 faizdir.

Camış südündə həm də qiymətli mikroelementlər, minerallar və zülallarla çox zəngindir. Camışın ümumi sistemi çox möhkəm və güclüdür. Bu səbəbdən camış məhsulları ilə qidalanan insanların da immun sistemi möhkəmlənir. Bədənin, orqanizmin xəstəliklərə qarşı müqaviməti, mübarizə qabiliyyəti yüksəlir.

Görürsünüzmü, təkcə bir heyvan genofondunun təmsilində, camışla Ulu Tanrı bizə neçə cür əvəzsiz nemət, şəfa, sağlamlıq, bin-bərəkət, dolanışqı mənbəyi verib!? Doğma yurtdumuzun, Azərbaycanımızın hər qarışı, çöllərimiz, meşələrimiz, bağ-bağatlarımız, dağlarımız, bütövlükdə təbiətimiz, ekologiyamız, ekoloji mühitimiz haqqında bəhs etdiyimiz məhsulların əldə olunmasına böyük imkan verir. Bu məqamda soruşula bilər; bəs, necə olur ki, keyfiyyətsiz, yararsız, hətta insan orqanizminə, onun sağlamlığına ziyan verən, onun yaşamaq qabiliyyətinə, yaşam tərzinə zərbə vuran, bizə, mətbəximizə yad olan ərzaq məhsulları da dükan-bazara yol tapır?

Çox düşündürücü, doğru, yerində səsləndirilən sualdır. Nə demək olar?! Bu məsələ hər şeydən öncə həmin sahəyə birbaşa rəhbərlik edən və cavabdeh olan insanlardan asılıdır.

Bu işə külli miqdarda vəsait, dövlətin davamlı dəstəyi, hüquqi baza, işlək mexanizim lazımdır. Dövlət başçısı bununla bağlı lazımı göstərişlərini verir.

Bir alim kimi mənim də heyvandarlığın inkişafı, eləcə də, konkret olaraq, bəhs etdiyimiz məsələ barədə təkliflərim, layihələrim var.

Bu gün "ərzaq qıtlığı" ifadəsi Azərbaycana yaraşmır. Çünki mövcud imkanlarımız buna əsas vermir. Təkcə camışçılıq sahəsinin imkanlarına nəzər yetirsək buna bir daha əmin olarıq.

Nəyə görə əsgərlərimiz, idmançılarımız, körpə və yeniyetmələrimiz, cavanlarımız camış məhsulları, yağlı, quyruqlu qoyun, arı məhsulları, balıq, qaz, ördək əti ilə qidalanıb daha da güclü, sağlam olmasınlar?! Nəyə görə donuz əti, konserv yeməlidirlər?!

İtaliyada hökumət camışın əhəmiyyətini nəzərə alaraq, ölkədə onun inkişafına yönəlmiş kompleks tədbirlər planı həyata keçirir. FAO-nun qərargahı da İtaliyada yerləşir. Orada sahibkarlara camışçılıq inkişaf etdirmək üçün pul vəsaiti verirlər. İtaliyada ilə 5-10 ton süd verən inəkləri ləvg edirlər.

Əvəzində isə camışçılıq təsərrüfatları yaradılır. Axırncı on illiklərdə camışçılıq 10 dəfədən də artıq inkişaf etdirilib. Halbuki, tarixçilərin şəhadətinə görə camış Avropaya Azərbaycandan keçib.

Anmma bu gün camışçılığa münasibət bizdə heç də İtaliyadakı kimi deyil. Ögeydir. Hələ ötən əsrin yetmişinci illərində belə münasibət özünü daha qabarıq göstərmişdi. Başda Mərkəzi Komitənin ikinci katibi Kozlov olmaqla bir qrup məmur elə bil Azərbaycan camışına, camışçılığına qarşı səlib yürüşü elan etmişdilər. Xalqımızın bu qiymətli genefondu gözədən salınır, bəhərsiz, az məhsuldar heyvan kimi yeri gəldi, gəlmədi, inəklərin əvəzinə kəsilir, ətliyə verilir. Hətta camışçılığın ləvğ edilməsi barədə xüsusi qərar layihəsi hazırlanıb Mərkəzi Komitənin bürosunda müzakirəyə çıxarılmalıydı. Bu bizim heyvandarlıq tariximizə, mədəniyyətimizə, xalqımızın sağlamlığına yönəlmiş bir qəsdin planı idi.

Camışın, camışçılığın qiymətini, dəyərini yaxşı bilən, xalqımızın, ölkəmizin mənafeyini hər şeydən üstün tutan ziyahılarımız Arif Mustafayev, Ağaxan Ağabəyli, İmran Əbilov, Surxay Tağızadə, Sadıq Murtuzayevlə birlikdə bu barədə xüsusi məktubla həmin illərdə respublikamıza rəşbərlilik edən ümumilli liderimiz, mərhum prezident Heydər Əliyevə müraciət etdik. Bu məktubda camışçılığın üstünlükləri, səmərəsi, insan sağlamlığına xeyiri haqqında ətraflı məlumat verdik. Bundan sonra mərhum prezident həmin bədnam qərar layihəsinin büroya çıxarılmasına belə imkan vermədi. Bir daha bu məsələyə qayıtmağı qadağan elədi. Beləliklə, ümumilli liderimizin sayəsində böyük bir qəsdin qarşısı alındı.

Çox təəssüf ki, belə ziyanlı tendensiyalar indi də özünü göstərir. Belə ki, yerli mal-qara, camış genefondlarının cins tərkibinin süni mayalama vasitəsi ilə hibridlərin yaradılması ilə yaxşılaşdırılması, məhsuldarlığın artırılması əvəzinə, Avropanın kəskin fərqli ekoloji mühitdə, şəraitdə yetişdirilmiş südlik inək cinsləri, yüksək süd məhsuldarlığı var, şüarı altında öz ölkəsində inək quduzluğu xəstəliyinə səbəb olduğundan tələf edilən mal-qaranın gətirilməsinə rəvac verilir.

Bu heyvanlar respublikamızın ekologiyasına uyğun gəlmir. İnsan və heyvanlar arasında ağır xəstəliklər, vərəm, brüselləyoz, leykoz, xərcəng kimi bəlalər yayırlar. Öz məhsulları ilə insan orqanizminə, sağlamlığına ziyan verir, zəhərli preparatlarla çimizdirildiklərindən ekologiyanı çirkləndirirlər. Həm də həmin zəhərli preparatların həmin heyvanların ətinə, qanına, südünə keçməsi səbəbindən insan orqanizmi də zəhərlənmələrə, xəstəliklərə düşər olur.

Bu heyvanların çoxunun gətirildikdən az müddət sonra süd məhsuldarlığı kəskin surətdə aşağı düşür. Qısırlılıq faizi yüksəlir. Yerli şəraitə uyğunlaşmamaq, xəstəliklər səbəbindən də kütləvi surətdə qırılırlar. Bunlar bir yana. O biri tərəfdən isə bu heyvanların gətirilməsinə, saxlanılıb bəslənməsinə külli miqdarda vəsait xərclənir. Ümumi götürdükdə isə bu işlərin xərci borcunu ödəmir, çəkilən zəhmət boşa gedir. Bunlara rəğmən həmin cinslər yenə gətirilir. Niyə? Bax, bu sual düşündürücüdür.

Çox təəssüf ki, böyük bəlalara və külli miqdarda maliyyə xərclərinə səbəb olan bu zərərli İş Respublika Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Heyvandarlıq İdarəsinin rəisi Çingiz Fərəcov başda olmaqla, bir qrup məmur tərəfindən görülür.

Hələ bunlar azmış kimi, həmin məmurlar tərəfindən donuzçuluğun inkişafı perspektivlərindən, donuzun xeyirli heyvan olmasından bəhs edilir, bu heyvanın xeyiri, səmərəsi təbliğ olunur. Ulu Tanrının da xoşlamadığı və haram buyurduğu, milli mentalitetimizə, milli mətbəximizə, heyvandarlıq mədəniyyətimizə, ən nəhayət, dinimizə yad bir heyvanın müsəlman ölkəsində, Azərbaycanda, təbliğ olunması nə dərəcədə doğrudur?! Özü də dünyanın donuz qripindən həzər etdiyi bir vaxtda!!! Absurd, həm də eyib olan iş!

Əslində bu heyvan çox ziyanlıdır. Donuz siçovul, siçanlar kimi insanlar və heyvanlar arasında sürətlə xəstəliklər yayan heyvandır. Donuz eti bioloji cəhətdən ən aşağı keyfiyyətli, ən aşağı qiymətli və xəstəlik mənbəyidir.

Təəssüflər olsun ki, həmin məmurlar belə bir ziyanlı sahənin inkişafına üstünlük verdikləri halda, hər cəhətdən əvəz olunmaz, hətta, qoy elə bunu da deyim, öz yeli və kərməsi ilə də xeyir verən camışın, olduqca səmərəli sahənin, camışçılığın tərəqqisinə açıq-aşkar mane olurlar. Bütün bu zərərli tendensiylər barədə Azərbaycan Heyvandarlar Assosiasiyasının çaldığı həyəcan təbili eşidilsə də, nə yazıqlar ki, qulaq ardına vurulur!!!

Dünya genefondundan Azərbaycanda səmərəli istifadə etməklə yalnız heyvandar alim və bioloqların, baytar alimlərin, respublika damazlıq sistemi mütəxəssislərinin məsləhətləri, layihələri əsasında yerli şəraitimizə, ekologiyamıza uyğun, xəstəliklərə davamlı, yeni, yüksək məhsuldar südlük-ətlik qaramal cinslərinin, hibrid cinslərinin yaradılması məqsədilə rekord dövlət buğaların dondurulmuş toxumlarını gətirib süni mayalanma aparmaq lazımdır. Bu yolla alınan cinslərin damazlıq təsərrüfatları yaradılmalıdır. Bu baxımdan Qolştinfriz, Cerzey, zebu və zebu hibridləri daha məqsədə uyğundur.

Mən deyərdim ki, camışçılıq heyvandarlığımızın ana xətti, şah damarıdır. Səmərəsinə, xeyrinə, camışın bir məxluq kimi fizioloji, bioloji cəhətdən təkid olunmaz üstünlüklərinə, hətta xeyirxahlığına görə belə deyirəm. Bu mənim həyatım boyu apardığım müşahidələrin, elmi araşdırmaların, tədqiqatların nəticəsində gəldiyim qənaət, möhkəm əminlikdir. Məni tanıyanlara da bəllidir ki, bu sahənin çobanı da olmuşam, alimiyəm də! Camışın binin-bərəkətini qoyuram bir yana, şəfəvericiliyini isə öz canımda hiss etmişəm, görmüşəm.

Deyəndə ki, camış məhsulları xərçəngi müalicə edir, çoxları təəccüblənir, inanmaq istəmirlər.

Bunun elmi həllini isə birinci öz üzərimdə tapmışam.

Mən, tibb elmimizin iki böyük nümayəndəsinə, akademik Cəmil Əliyevə və professor Nurəli Əfəndiyevə ömrüm boyu minnətdaram. Onlar mənim həyatımın ən ağır məqamında xilaskar kimi yanımda dayandılar.

Vaxtilə gicgahımda şiş xəstəliyi olub. 1964-cü ildə Moskvada professor Nurəli Əfəndiyev üzərimdə əməliyyat apardı. Sonralar görkəmli akademik

Cəmil Əliyev tərəfindən 1979-cu ildə təkrar əməliyyat olundum. Xəstəlik artıq kök atdığı üçün sağlması çox çətinlik yaradırdı. Həkim də mənə dedi ki, əməliyyata çox gec gəlmişən. Mən gülüb cavab verdim ki, neynək, onu özüm əridərəm. O vaxtdan bəri 30 ildən çox vaxt ötüb. Mən özümü indi - 83 yaşında daha yaxşı hiss edirəm. Çünki qidalanmanı düzgün aparmışam. Qidalanmanın da əsasını camış və arı məhsulları təşkil edib. Onu göy-göyərtili, meyvələr, soğan, sarımsaqla daha da zənginləşdirmişəm. Qidalanma orqanizmi sağlam saxlamaq, xəstəlikləri müalicə etmək üçün ən vacib şərtidir. Qidalanma böyük elmdir. Bişmiş yağlar, ağ çörək, nişasta, şəkər bədənə xılta verir. Bunlar da orqanizmdən xaric olunmayan bəlgəm yaradır. Maraqlıdır ki, inək südü də bəlgəm əmələ gətirir. Camış məhsulları isə bu xəstəlikləri aradan qaldırır. İnək özü vərəm, brusellyoz, leykoz kimi ağır xəstəliklərə tutulduğu üçün bu xəstəlikləri digər heyvanlara, həmçinin insanlara keçirir. Camış məhsulları ilə qidalanan adamlarda nə vərəm, nə xərcəng, nə də leykoz olur. Təcrübələrim bunu sübut edib. Mən 17 yaşına qədər vaxtaşırı qarın üstündə ayaqyalın gəzmışəm. Camış məhsullarının verdiyi enerji məni hər cür xəstəliklərdən hifz edib. Qidalanmanın qızıl qaydası - acmamış süfrəyə əl uzatma, doymamış əlini süfrədən çək, - qaydasına riayət etmək insanın uzunömürlürlüyünə yol açır. Az, lakin keyfiyyətli yemək, qidamı kifayət qədər çeynəyib udmaq lazımdır. Mədəni gücə salmaq olmaz. Axı, onun dşi yoxdur! Ağzın lıqabı qidanın həzm olunmasında həlledici rola malikdir.

Həzm prosesini yaxşılaşdırmaq üçün də xüsusi qaydalara riayət etmək lazımdır. Yeməkdən yalnız 2 saat sonra çay, yaxud su qəbul etmək olar.

İnsanın sağlamlığına müsbət təsir edən amillərdən biri də daim hərəkətdə olmaq və təmiz hava qəbul etməkdir. İndi bəzi xəstəlikləri Amerikadan gətirilmiş oksigenlə müalicə edirlər. Abşeron dənizin sahilində yerləşməklə dəniz səviyyəsindən 30 metr aşağıda dayanır. Bura cənnətdir. Biz əslində oksigen balonunun içərisində yerləşirik.

YUNESKO-nun və İSESKO-nun xoş məramlı səfiri, millət vəkili Mehriban xanım Əliyevanın "Hərəyə bir ağac əkək!" təşəbbüsü Azərbaycanda ekoloji mühitin qorunması istiqamətində düşünülmüş çox mühüm bir tədbirdir. Hamı ona əməl etsə, ölkəmiz gülüstana çevrilər.

İnsan gün ərzində bacardıqca çox hərəkət etməlidir. Yaşlaşdıqca hərəkətlər daha da artırılmalıdır. İndi 83 yaşımdayam. Özümdən qat-qat cavan adamlarla gülüşüb, üzüb, qaçıb, qalib gəlməyə hazıram.